

SER
Dr. A.H.G. Rinnooy Kan
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

Den Haag, 17 april 2009

Betreft: alternatief voor verhoging AOW-leeftijd tot 67 jaar

Geacht SER bestuur, beste Alexander,

Het Sociaal Overleg op 24 maart jl. geeft de SER de belangrijke mogelijkheid om voor 1 oktober 2009 een alternatief aan te reiken voor het voornemen van het kabinet om de AOW-leeftijd te verhogen naar 67 jaar. Dit alternatief speelt een zwaarwegende rol bij de definitieve besluitvorming door het kabinet. Al eerder gaf u aan open te staan voor concrete suggesties die kunnen bijdragen aan het SER-alternatief. Namens de Tweede Kamerfractie van GroenLinks dragen wij daarom een uitgewerkt voorstel aan.

Het voorstel van GroenLinks koppelt de opbouw van AOW-rechten aan het arbeidsverleden, heeft een flexibele AOW-leeftijd tot gevolg en pakt per saldo gunstig uit voor laagopgeleide mensen die op jonge leeftijd beginnen met werken. Een volledig AOW-recht ontstaat na 40 jaar werken, met een ondergrens van 63 jaar, waarbij verlofregelingen en uitkeringsrechten meetellen als relevant arbeidsverleden. Het GroenLinks-alternatief is door het CPB doorgerekend op haar budgettaire en economische effecten en levert een houdbaarheidseffect van 0,6% van het BBP op (zie bijlage voor CPB notitie).

Het GroenLinks-alternatief is rechtvaardig, het versterkt de arbeidsparticipatie van vooral vrouwen en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. In combinatie met verdere fiscalisering van de AOW-premie leidt het bovendien tot een eerlijke verdeling van lasten en lusten tussen generaties. Dit lichten wij graag nader toe.

Rechtvaardig

Het is vervelend, maar wel een feit: vitaliteit en lang leven zijn scheef verdeeld over de Nederlandse bevolking. Hoger opgeleiden zijn over het algemeen op hun 65ste nog zeer vitaal terwijl lager opgeleiden dan dikwijls met hun gezondheid worstelen. Onderzoek laat zien dat lager opgeleiden gemiddeld ruim 14 jaar korter in goede gezondheid leven en ruim 4 jaar eerder sterven. Het is niet rechtvaardig dat lager opgeleiden gemiddeld meer jaren premie betalen voor de AOW en er vervolgens gemiddeld minder jaren profijt van hebben. Hier dragen de zwakste schouders de zwaarste last.

Een algemene verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar, vergroot deze onrechtvaardigheid nog verder. Daarvan lijkt ook het kabinet zich bewust als zij schrijft in het anti-crisispakket: “De AOW-leeftijd naar 67 jaar te brengen (rekening houdend met z.g. zware beroepen)”. De grote vraag is hoe het kabinet uitvoering geeft aan die bijzin tussen haken. Het houdbaarheidseffect dat het kabinet toedicht aan haar AOW-voorstel bedraagt namelijk 0,7% BBP. Navraag bij het CPB leert echter dat dit houdbaarheidseffect alleen optreedt als voor iedereen de AOW leeftijd naar 67 jaar gaat. Wij vinden het rechtvaardig om echt wat te doen voor de mensen met zogenaamde ‘zware beroepen’. Probleem is dat deze beroepen nauwelijks sluitend zijn te definiëren, noch is makkelijk vast te stellen wat de arbeidsduur ervan is geweest. Mensen wisselen in hun loopbaan vaker van werkgever en van beroep. Definitieproblemen treden niet op als het recht op AOW gekoppeld wordt aan het arbeidsverleden.

Lager opgeleiden die doorgaans vroeg beginnen met werken en vaak ook in de zwaardere beroepen werken krijgen in het GroenLinks-alternatief vanaf 63 jaar volledige AOW. Hoger opgeleiden, die vaker banen hebben die tot op hoge leeftijd goed vol te houden zijn, kunnen gemakkelijker een aantal jaren langer doorwerken. Zij doen dit deels nu al, want de arbeidsparticipatie van hoogopgeleide 55-plussers is bijna twee keer zo hoog als die van laagopgeleide 55-plussers. Volgens CBS-cijfers voor 2006 is dit zo'n 58 tegen 32 procent.^[1] Aangezien lager opgeleiden vaak al voor hun 65ste 'lichamelijk versleten' zijn, ontvangen velen van hen voorafgaand aan de AOW nogal lage uitkeringen. Als zij vanaf hun 63ste jaar AOW en het opgebouwde aanvullend pensioen ontvangen, zal hun inkomen al gauw hoger zijn. Bovendien hebben zij dan niet de last van keuringsartsen en moeizame re-integratietrajecten.

Het is voor de SER politiek relevant om te weten dat Mariëtte Hamer, fractievoorzitter van coalitiepartij PvdA, het volgende over het GroenLinks voorstel heeft gezegd: "In het debat is een interessante variant naar voren gekomen: een flexibele uittreedleeftijd. Mensen kunnen tussen hun 63ste en 67ste stoppen. Dat kan afhankelijk van het beroep, maar het kan ook individueel worden bepaald." (AD, 27 maart 2009)

Arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid

Het GroenLinks-alternatief versterkt de economische zelfstandigheid en de arbeidsparticipatie van met name vrouwen.

Het werkgelegenheidseffect is maar liefst twee keer zo groot als het effect van een algemene verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar.^[2] Vooral de participatie van partners – vaak laagopgeleide vrouwen - stijgt met ruim 200.000 personen! Uiteraard draagt dit bij aan de economische zelfstandigheid van vrouwen, die sinds de eeuwwisseling nauwelijks is toegenomen. Van 2000 tot 2006 steeg de economische zelfstandigheid van vrouwen namelijk van 39% naar 42%. Daarmee is de Kabinetsdoelstelling van 60% economisch zelfstandige vrouwen in 2010 onhaalbaar geworden, terwijl geen nieuwe beleidsmaatregelen zijn voorzien. Niets doen betekent dat pas in 2046 de doelstelling van 60% wordt

bereikt. Het CPB heeft er overigens al eerder op gewezen dat de arbeidsparticipatie van vrouwen in Nederland aanvullend beleid nodig heeft om het participatieniveau van bijvoorbeeld Zweedse vrouwen te bereiken.^[3]

GroenLinks vindt het onwenselijk én onrechtvaardig om hier niets aan te doen, juist omdat armoede zich vaker onder vrouwen (en hun kinderen) concentreert. Behalve de versnelde afbouw van aanrechtsubsidies, zijn positieve (scholings & verlof) maatregelen voor – vooral allochtone en laagopgeleide - vrouwen en meisjes noodzakelijk. Vanuit deze visie op meer economische zelfstandigheid én participatie van vrouwen past de geleidelijke invoering van het recht op AOW gekoppeld aan het arbeidsverleden.^[4]

Houdbaarheid overheidsfinanciën

Het GroenLinks-alternatief is toekomstbestendig omdat het een houdbaarheidseffect van 0,6% BBP heeft. Dat is één tiende procent minder dan het kabinet heeft ingeboekt. Dit geringe houdbaarheidsvoordeel verdampt echter als het kabinet werkelijk tegemoet wil komen aan de zware beroepen. Want een effect van 0,7% wordt alleen behaald als de AOW leeftijd voor iedereen 67 wordt.^[5]

Dit gegeven is politiek relevant voor de SER, aangezien het kabinet een houdbaarheidseffect van 0,7% zal verlangen. Wie daaraan wil voldoen én recht wil doen aan de zware beroepen, ontkomt vervolgens niet aan een extra houdbaarheidsmaatregel naast de AOW.

Voor de volledigheid dient opgemerkt te worden dat het GroenLinks-alternatief op houdbaarheid beter scoort dan het VVD-voorstel. Daarin gaat de leeftijdsgrens van de AOW naar 67 jaar, enkel degenen die 40 jaar hebben gewerkt mogen stoppen zodra zij 65 worden. Dit levert volgens het CPB 0,5% BBP op.

Solidariteit tussen generaties

De pijn van de huidige dekkingsproblemen bij de pensioenfondsen raakt vooral ouderen. Het niet-indexeren treft naast de gepensioneerden, 40-ers en 50-ers in de opbouw van hun aanvullende pensioenen. Het AOW-alternatief van GroenLinks, doet vooral een beroep op de jongere generaties, omdat het bij invoering in 2011 alleen van toepassing is voor hen die 18 jaar of jonger zijn. Ouderen worden daardoor ontzien.

Dit is eens te meer verstandig omdat voor een solidair sociaal stelsel het op de lange termijn onontkoombaar is om de fiscale aftrek van hypotheekrente te beperken én de AOW-premie verder te fiscaliseren. Het risico is groot dat deze maatregelen ook vooral de ouderen raken. Al hangt de mate waarin, af van de gekozen overgangperiode, de verwachte, maar lichte waardedaling van huizen en de snelheid van invoering (van met name de verdere fiscalisering van de AOW-premie)

Door de geleidelijke invoering en gekozen systematiek zal ons voorstel tot veel minder administratieve lasten leiden dan de kabinetsvariant die rekening houdt met zware beroepen of het voorstel van de VVD.

Conclusie

Wie aan de solidariteit tussen generaties recht wil doen én wil garanderen dat de AOW toekomstbestendig en rechtvaardig is, durft het aan taboes te doorbreken. Het kabinet zal ieder alternatief voorstel beoordelen 'in het licht van de bijdrage die de maatregel levert op de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, de verhoging van de arbeidsparticipatie en de verlaging van de collectieve uitgaven'. Gemeten naar deze drie criteria is het GroenLinks-alternatief verreweg het meest rechtvaardig, solidair en emancipatoir.

De belangrijkste prijs wordt betaald door mensen die doorstuderen tot na hun 25ste jaar of enige tijd vrijwillig uit het arbeidsproces stappen. Helaas is er ook een nadeel voor laagopgeleide kostwinnersgezinnen, maar voor die groep (die in omvang sterk zal dalen) is flankerend beleid mogelijk en nodig. Bovendien staat hier een flinke verbetering tegenover voor de laagopgeleiden die vroeg beginnen te werken: verhoging van de arbeidsparticipatie van partners met 200.000 personen en een AOW-recht met 63 jaar.

Wij hopen dat u en de SER met dit alternatief uw voordeel kunnen doen.

Hartelijke Groet,

Femke Halsema

Jolande Sap

(Resp. voorzitter en financieel woordvoerder van de Tweede Kamerfractie van GroenLinks)

P.S. Deze brief (inclusief CPB notitie) wordt in afschrift verzonden naar het Kabinet en de fracties in de Tweede Kamer en ter beschikking gesteld van het publiek.

[1] De huidige doorwerkbonus van het kabinet komt daarom ook vooral terecht bij vaak hoger opgeleide ouderen, die toch al langer doorwerken of dat ook gemakkelijker kunnen doen.

[2] Het kabinetsvoorstel levert volgens het CPB op de lange termijn 0,9% extra werkgelegenheid op, bij het GroenLinks voorstel is dat maar liefst 1¼%.

[3] Zie CPB Memorandum 'Arbeidsaanbod tot 2050: een beleidsneutraal scenario', nummer 134.

[4] Het spreekt voor zich dat verlofregelingen voor zwangerschap, ouderschap of zorg meetellen bij de bepaling van het arbeidsverleden. Als men een uitkering geniet wordt dat meegeteld als relevant arbeidsverleden. Wie een jaar een sabbatical neemt zal echter wel een jaar langer moeten doorwerken.

[5] Het effect van 0,7% treedt uitsluitend op als er tegelijkertijd een versobering van de aanvullende pensioenrechten optreedt, bijvoorbeeld door een verhoging van de pensioenrichtleeftijd naar 67 jaar. (CPB memorandum 1/2009/01). Zonder deze versobering is het houdbaarheidseffect slechts 0,5% BBP.